

Kemijärven kansalaisopisto - turvallinen ja hyvä opiskelu- ja työpaikka meille kaikille!

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma v. 2026–2028

Kuvitus: Juho Nevalainen

Sisällysluettelo

1.	JOHDANTO.....	3
1.1.	Suunnitelmasta vastaavat tahot	3
1.2.	Kansalaisopistoja koskevaa keskeistä laki-, säädös- ja sopimusviitekehystä	4
2.	TASA-ARVOINEN JA YHDENVERTAINEN KANSALAIPOISTO	5
2.1.	Opiskelu kansalaisopistossa.....	5
2.2.	Ohjaus kansalaisopistossa	6
2.3.	Opiskeluhyvinvointi.....	6
2.4.	Erityisryhmien huomioiminen	6
2.5.	Eri sukupuolille suunnatut ryhmät	6
2.6.	Moninaisuus voimavarana.....	7
2.7.	Miten moninaisuutta edistetään?	7
2.8.	Yhdenvertaisuus	8
3.	KEMIJÄRVEN KANSALAIPOISTON TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSTYÖ	10
3.1.	Strategia.....	10
3.2.	Arvot	10
3.3.	Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus	10
3.4.	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön tavoitteet yleisellä tasolla	11
3.5.	Tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyön jatkuvuus.....	11
4.	TOIMINTAMALLI KOHDATTAESSA SYRJINTÄÄ TAI EPÄASIAALLISTA KOHTELUA.....	13
4.1.	Ristiriitatilanteiden kohtaaminen opistoissa	13
4.2.	Kemijärven kansalaisopiston toimintamalli ristiriitatilanteiden selvittämiseen	13
5.	TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN TOIMINTAPROSESSI	14
5.1.	Johdanto	14
5.2.	Tavoitteet	14
5.3.	Periaatteet	14
5.4.	Tavoitteiden määrittely.....	14
5.5.	Käytännön toimenpiteet.....	14
5.6.	Seuranta ja arviointi.....	15
5.7.	Vastuuhenkilöt ja roolit	15
5.8.	Yhteenveto.....	15
5.9.	Palvelulupaus.....	15
6.	OPISTON OHJEISTUKSET	16
7.	TOIMINTAOHJEET SYRJINTÄTILANTEIDEN VARALLE	16
	LIITE 1 Suomen perustuslaki 11.6.1999/ 731.....	17
	LIITE 2 Kyselyiden tulokset	19
	LIITE 3 Kemijärven kansalaisopiston turvallisemman tilan periaatteet	21
	LIITE 4 Sanastoa.....	23

1. JOHDANTO

Suomessa tasa-arvolla tarkoitetaan erityisesti sukupuolten välistä tasa-arvoa ja tasa-arvolaki edellyttää muun muassa, että miehille ja naisille järjestetään samanlaiset mahdollisuudet opiskella. Yhdenvertaisuus puolestaan tarkoittaa, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta esimerkiksi heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, ihonväristään, kielestään, uskonnostaan, vammaisuudestaan tai seksuaalisesta suuntautumisestaan. Yhdenvertaisuus on perusoikeus, joka on kirjattu Suomen perustuslakiin.

Opetushallitus selvitti vuonna 2023 tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun tilaa vapaan sivistystyön oppilaitoksissa, joita ovat kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset ja opintokeskukset.

Kyselyillä selvitettiin oppilaitosten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun prosessia, suunnitelmien sisältöä, henkilöstön ja opiskelijoiden osallistumista sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun kehittämistarpeita ja vaikutuksia oppilaitosten toimintaan. Noin 30 %:lla vastanneista opistoista ei ollut oppilaitoksen toimintaa koskevaa tasa-arvo- ja/tai yhdenvertaisuussuunnitelmaa ja että vähimmäisvaatimukset toteutuvat vapaan sivistystyön oppilaitoksissa varsin vaihtelevasti. Yksistään oppilaitoksen ylläpitäjän tai oppilaitoksen johdon laatimat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat eivät ole tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien mukaisia. Nykyisen lain mukaan suunnitelman laadinnassa tulee olla henkilökunnan ja opiskelijoiden edustus.

1.1 Suunnitelmasta vastaavat tahot

Tämä tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma on tehty Opetushallituksen rahoittamalla Yhdessä! Vapaan sivistystyön laatu- ja kehittämisavustus 2023-hankkeen aikana. Hankkeessa oli mukana 11 Lapin kansalaisopistoa (Inarin, Kemijärven, Kolarin, Muonion, Posion, Ranuan, Rovaniemen, Sallan ja Tornion kansalaisopistot sekä Meän Opisto ja Revontuli-Opisto). Hanketta koordinoi Tornion kansalaisopisto.

Hankesuunnitelman mukaisesti syksyllä 2024 Tornion, Kemijärven ja Rovaniemen kansalaisopistot sekä Revontuli-Opisto valmistelivat tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman yhteisen ja yleisen osan ja keväällä 2025 jokaisessa hankeopistossa kirjattiin opistokohtaiset ja konkreettiset suunnitelmat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden mahdollistamiseksi (tavoitteet) ja toteutumiseksi (toiminta).

Opistojen välinen yhteistyö oli merkityksellistä ja hyvää. Kokouksissa käytyjen keskustelujen aikana saatiin kokonaiskuva kunkin opiston nykytilasta ja huomattiin, että opistoissa elettiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kanssa hyvin pitkälti samojen haasteiden parissa, mutta myös opistokohtaisia eroja löytyi. Yhteisenä ja isoimpina haasteina opistoissa ovat tilojen esteellisyys ja pitkät etäisyydet. Kyläkoulujen lakkautusten vaikutuksesta myös opistoissa on vähentynyt kylillä olevat opetustilat. Myös opistojen perimät kurssimaksujen suuruus voi joiltain osin vaikuttaa opetuspalvelujen saavutettavuuden yhdenvertaisuuteen.

Opistojen yhteistyön avulla pyrittiin kehittämään nykyisiä ei-toimivia käytäntöjä ja saatiin myös vinkkejä opistojen hyvin toimivista käytänteistä. Yhdessä pohdittiin mm. sellaisten kohderyhmien tavoittamista, jotka käyttävät opistojen palveluja vähän tai eivät lainkaan. Tai miten saamme keskusta-alueen ulkopuolella asuvat ihmiset osallistumaan? Entä miten sukupuolinen tasa-arvo näkyy toiminnassamme? Onko kaikesta oletuksesta ja yrityksestä huolimatta osallistumiskynnys liian korkea ja että millä keinoin voisimme sitä tietä heille tasoittaa? Tietojen ja kokemusten vaihtaminen oli tärkeä osa toimivaa yhteistyötä.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman ohessa opistoissa valmistui myös Turvallisemman tilan periaatteet ja järjestyssäännöt, joiden tarkoitus on tehdä yhdenvertaisuutta entistä näkyvämmäksi ja tasapuolisemmaksi.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluvuorokauden tarkoituksena on ohjata oppilaitoksissa tehtävää työtä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja saada aikaan konkreettisia muutoksia oppilaitoksen toiminnassa. Hankkeessa mukana olevat opistot ovat sitoutuneet pitämään suunnitelmat ajan tasalla seuraamalla tuloksia ja päivittämällä suunnitelmia säännöllisesti vuosittain. Seuranta ja päivittämistä tehdään jatkossakin yhteistyössä

Lapin kansalaisopistojen välillä sekä opistojen henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä työ on jatkuva prosessi ja kytkeytyy muuhun pedagogiseen suunnitteluun.

1.2. Kansalaisopistoja koskevaa keskeistä laki-, säädös- ja sopimusviitekehystä

Suomen perustuslaki 11.6.1999/ 731

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998

Asetus vapaasta sivistystyöstä 6.11.1998/805

Laki taiteen perusopetuksesta 21.8.1998/633

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019

Laki valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta 21.8.1998/634

Hallintolaki 6.6.2003/434

Tietosuojalaki 1050/2018

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 13.8.2004/759

Yksityisen opetusalan työehtosopimus (Sivistysala ry) Kunta-alan opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus OVTES (KT)

2. TASA-ARVOINEN JA YHDENVERTAINEN KANSALAIPOISTO

Opistojen yhteiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön toimenpiteet kaudelle 2026–2028.

Kaikkien opistojen yhteiset tavoitteet, joita mietitään vuosittain Lapin opistopiirin vetämänä.

Tavoite1.

Turvallisemman tilan periaatteet

Toimenpide: Laatia turvallisemman tilan periaatteet opistoittain

Seuraavan kauden tavoite sovitaan opistotreffien yhteydessä.

Kemijärven kansalaisopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön tavoitteet kaudelle 2026–2028.

Tavoite 2.

Ristiriitatilanteiden ratkaisumalli

Toimenpiteenä on vakiinnuttaa ristiriitatilanteiden ratkaisumalli osaksi toimintaa. Asiasta tiedotetaan opettajaoppaassa sekä ohjeistetaan heitä lukukausitapaamisissa.

Seuranta: Ristiriitatilanteiden määrän seuranta ja tuntiopettajien, henkilökunnan ja opiskelijoiden kokemuksien koonti opintokausien päätyttyä.

Tavoite 3.

Toimivan palautejärjestelmän kehittäminen opiston henkilökunnalle, tuntiopettajille sekä opiskelijoille.

Toimenpide: Palautejärjestelmän laatiminen ja käyttöönotto. Toimivuuden arviointi kohderyhmittäin. Seuranta: Palautteiden määrien seuranta ja kokemuksien arviointi.

Tavoite 4.

Turvallisemman tilan periaatteet

Toimenpide: Laaditaan turvallisemman tilan periaatteita tukeva ohjeistus tuntiopettajille ja heidän kauttaan ohjeistus opiskelijoille.

Tavoite 5.

Seuranta: Opistoarviointeihin sisällytetään kysymykset turvallisemman tilan toteutumisesta. Jatkuva seuranta tehdään kurssien aikana. Vuosittainen opistojen toteuttaman seurannan vaikutuksien huomioonottaminen.

2.1. Opiskelu kansalaisopistossa

Kansalaisopiston opiskelijat muodostavat monimuotoisen ryhmän, joka kattaa kaikenikäiset lapsista ikäihmisiin. Vaikka suurin osa opiskelijoista on aikuisia, erityisesti keski-ikäisiä ja eläkeikäisiä, myös nuoremmille on tarjolla kursseja, kuten musiikkia, tanssia, kuvataidetta ja liikuntaa.

Opiskelijoiden koulutustaustat ja elämäntilanteet vaihtelevat, ja kursseille osallistuu niin korkeasti koulutettuja kuin perusasteen käyneitä henkilöitä. Opintotarjontaa hyödyntävät myös eläkkeellä olevat, työssäkäyvät, työttömät sekä kotiaidit ja -isät. Erityisesti kielten ja taitoaineiden kursseille osallistuu myös ulkomaalaistaustaisia vieraskielisiä henkilöitä, jotka haluavat oppia paikallista kulttuuria ja kieltä.

Kansalaisopistojen opiskelijat ovat pääasiassa lähialueen asukkaita, mutta verkko-opetuksen suosion kasvun myötä opistoihin osallistuu yhä enemmän myös muualta tulevia opiskelijoita.

Kursсилаisten opiskelumotivaatio on hyvä, koska he valitsevat itse opintokurssinsa oman kiinnostuksen mukaan. Vapaan sivistystyön lähtökohtana on vapaaehtoisuus ja opiskelijan omaehtoinen opiskelu. Motivaatiota lisää se, että opiskelijoiden kurssitoiveet otetaan huomioon. Mahdollisuus saada opinnoista opintopisteitä voi lisätä opiskelijan motivaatiota.

2.2. Ohjaus kansalaisopistossa

Yleisestä opintoneuvonnasta huolehtii opiston henkilökunta. Neuvonta voi liittyä opetuksen sisältöön, toteuttamiseen, osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen (esim. opintopistekurssit), opiskelijoiden tavoitteisiin ja toimintakykyyn (esim. erityisryhmät). Neuvonnan tulee olla tasa-arvoista ja yhdenvertaista.

Kansalaisopistossa ohjaus voidaan jakaa karkeasti yksilö- ja ryhmäohjaukseen. Suurin osa ohjauksesta tapahtuu ryhmissä, mutta yksilöohjausta toteutetaan myös ryhmäopetuksen aikana.

Yksilöohjaus on henkilökohtaista ohjausta, jossa opiskelija saa opetushenkilöstöltä tukea omiin tarpeisiinsa ja tavoitteisiinsa liittyen. Opettajat jakavat tietoa tarvittaessa myös kurssivalintoihin ja yksilöllisten opintopolkujen valintaan sekä osaamisperusteisuuden huomioon ottamiseen.

Ryhmäohjauksella tuetaan opiskelijoiden yhteisöllisyyttä ja sosiaalista hyvinvointia, mikä mahdollistaa vertaistuen toteutumista. Ryhmäohjausta annetaan opiskelijoille kaikissa tärkeissä asioissa mm. kurssisisällöistä, aikatauluista ja arviointimahdollisuuksista.

Jokaisessa opistossa laaditaan Turvallisemman tilan periaatteet. Opettajilla on kurssin alussa velvollisuus kertoa em. periaatteista ja sitouttaa opiskelijat niihin. Lisäksi esim. kädentaitojen kursseilla perehdytään työkalujen ja välineiden tunnistamiseen sekä työturvallisuuteen liittyviin asioihin.

2.3. Opiskeluhyvinvointi

Opiskeluhyvinvointi on opiskelijan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kokonaistila. Opettajalla on tärkeä tehtävä tukea jokaisen opiskelijan opiskeluhyvinvointia. Tämä tapahtuu asettamalla realistiset tavoitteet kurssin sisällöksi. Kansalaisopistoilla ei ole pääsääntöisesti käytössään opiskelijahuoltopalveluita.

Opiskelutaitojen kehittäminen

Hyvinvointia edistää ajanhallinnan ja opiskelutaitojen tukeminen monipuolisesti ja yhdenvertaisesti. Opiskelijaa ohjataan asettamaan realistiset tavoitteet itselleen. Opiskelutaitojen merkityksen huomioon ottaminen yhdenvertaisesti ohjaa opiskelijaa parempaan oppimiskokemukseen sekä ryhmässä että yksilönä. Ajankäytön hallinta ja priorisointi tukee opiskelijan hyvinvointia ja oppimiskokemusta.

2.4. Erityisryhmien huomioiminen

Tiedottamisen ja markkinoinnin suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan saavutettavuus, esimerkiksi kohderyhmien verkostoyhteistyönä. Kurssisuunnittelussa huomioidaan opettajan taidot ja osaaminen erityisryhmien opetuksessa. Tilojen sopivuus, esteettömyys ja asiointin räätälöinti ovat tärkeitä tekijöitä. Joitakin kursseja tarjotaan hinnaltaan edullisemmin tai maksutta mm. opintosetelialennuksia. Oikeutusta alennuksiin ja niiden määriä tarkastellaan vuosittain. Kurssien opiskelijaryhmiä voidaan rajoittaa pienemmiksi ja ottaa huomioon erityisryhmien tarpeet.

2.5. Eri sukupuolille suunnatut ryhmät

Suunnittelussa huomioidaan eri sukupuolille rajattuja ryhmiä, ja kurssitarjontaa suunnataan rajatuille ryhmille, kuten äijäjooga tai naisten puutyö. Eri sukupuolille suunnatut kurssit huomioivat yhteisölliset tarpeet ja mahdollistavat turvallisen tilan tunteen. Sukupuolijaottelu voi olla tärkeää tai merkityksellistä esimerkiksi liikuntaryhmissä tai kursseilla, joissa tietty sukupuoli on aliedustettuna.

Ryhmät, jotka on suunnattu eri sukupuolille, voivat tarjota tärkeitä tilaisuuksia käsitellä sukupuoleen liittyviä erityiskysymyksiä ja tukea opiskelijoiden hyvinvointia ja oppimista. Esimerkiksi naisille, miehille tai muunsukupuolisille suunnatut ryhmät voivat käsitellä heille tärkeitä aiheita ja tarjota turvallisen tilan jakaa kokemuksia ja oppia toisiltaan.

Tärkeintä on luoda ympäristö, jossa kaikki opiskelijat tuntevat olevansa tervetulleita ja arvostettuja sukupuolesta riippumatta:

Opettajien koulutus: Koulutetaan ryhmien opettajia ymmärtämään ja tukemaan sukupuolten moninaisuutta ja erityistarpeita.

Yhteistyö: Tehdään yhteistyötä eri sukupuolia edustavien opiskelijajärjestöjen ja asiantuntijoiden kanssa ryhmien suunnittelussa ja toteutuksessa.

Seuranta ja palaute: Seurataan ryhmien toimintaa ja kerätään palautetta osallistujilta jatkuvan parantamisen varmistamiseksi.

2.6. Moninaisuus voimavarana

Opiston moninaisuus viittaa opiston tarjoamaan koulutukseen, opiskelijakuntaan, henkilöstöön ja oppimisympäristöön liittyvään monimuotoisuuteen. Suurin osa opetustarjonnasta on kaikille avoimia kursseja ja kaikilla opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua ryhmiin, jotka he kokevat hyödyllisiksi. Tämän saavuttamiseksi voidaan ottaa huomioon seuraavat näkökulmat:

Esteettömyys ja saavutettavuus: Opiston moninaisuus liittyy myös siihen, kuinka hyvin se pystyy tarjoamaan koulutusta erityistarpeita omaaville opiskelijoille. Esteettömät tilat ja monipuolisemmat opetusmenetelmät lisäävät osallistumisen ja oppimisen mahdollisuuksia.

Henkilöstö: Opiston henkilökunnan moninaisuus (diversiteetti) ja eri alojen asiantuntijuus tuo mukanaan osaamista ja kokemuksen tuomia näkökulmia. Tällöin henkilökunta voi paremmin tukea opiskelijoiden erilaisia tarpeita.

Opetustavat: Erilaiset opetusmenetelmät mahdollistavat opintojen suorittamisen erilaisista lähtökohdista tuleville opiskelijoille ja tukevat erilaisten oppijoiden tarpeita.

Opiskelijat: Opiston opiskelijat tulevat eri kulttuuritaustoista, etnisistä ryhmistä, ikäryhmistä ja sosioekonomisista taustoista. Tämä moninaisuus rikastuttaa oppimisympäristöä ja edistää kulttuurista joustavuutta ja vuoropuhelua.

Oppiaineet: Opisto tarjoaa laajan valikoiman koulutuksia ja kursseja eri aloilta kuten kielissä, taiteessa, tieteessä, tekniikassa ja muissa oppiaineissa. Tämä tuo yhteen erilaisten kiinnostusten ja taitojen omaavia opiskelijoita.

Yhteisöllisyys: Opiston moninaisuus edistää yhteisöllisyyttä ja vertaisoppimista. Eri taustoista tulevien opiskelijoiden välinen vuorovaikutus ja yhteistyö rikastuttavat oppimiskokemusta.

Yhteenvetona opiston moninaisuus tarkoittaa sen kykyä palvella laajaa ja monipuolista opiskelijakuntaa sekä tarjota oppimisympäristö, joka tukee erilaisia tarpeita, kykyjä ja kulttuurista ymmärrystä. Moninaisuuden arvostaminen ja hyödyntäminen mahdollistaa dynaamisen ja innostavan oppimisympäristön, jossa kaikki opiskelijat voivat menestyä.

2.7. Miten moninaisuutta edistetään?

Moninaisuuden edistäminen opistossa on tärkeää, jotta kaikki opiskelijat voivat tuntea itsensä arvostetuiksi ja saada parhaan mahdollisen oppimiskokemuksen. Toimenpiteitä, joilla moninaisuutta voidaan edistää:

Monimuotoisen opiskelija-aineksen tukeminen: Opistossa luodaan opettajien ja muun henkilökunnan esimerkin avulla hyväksyvä, lämmin ja avoin ilmapiiri opiskelijan kulttuuritaustasta, iästä, identiteetistä, kielestä, uskonnosta, erityistarpeista jne. riippumatta.

Opetussuunnitelman monipuolistaminen: Opetussuunnitelmaan sisällytetään kursseja, jotka edustavat erilaisia kulttuureita, näkökulmia, asiantuntemuksia sekä moninaisuuden ja tasa-arvon teemoja. Opistossa järjestetään kursseja myös erityisryhmille.

2.8. Yhdenvertaisuus

Moninaisuuden edistäminen vaatii johdonmukaista ja pitkäjänteistä työtä, mutta se rikastuttaa oppimisympäristöjä ja vaikuttaa myönteisesti opiskelijoiden hyvinvointiin ja oppimiseen.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden edistäminen

Esteettömyyden ja saavutettavuuden edistäminen oppilaitoksissa on tärkeä osa koulutuksen tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta. Esteettömyyden käsitettä käytetään yleensä rakennetusta ympäristöstä puhuttaessa ja käsitettä saavutettavuus viestinnän ja palvelujen yhteydessä.

Opisto pyrkii aina mahdollisuuksien mukaan vaikuttamaan ympäristön suunnitteluun ja käyttöön edistääkseen kaikkien yhdenvertaisia mahdollisuuksia oppia, työskennellä ja osallistua. Opiston käyttämiä tiloja, toimintatapoja ja palveluita kehitetään esteettömämmiksi ja saavutettavammiksi. Esteettömyysratkaisujen toimivuutta seurataan ja arvioidaan jatkuvasti osana laatujärjestelmää.

Esteettömyys ja saavutettavuus: Kaikki omatoimiset opiskelijat voivat osallistua opetukseen ja koulutukseen. Oman avustajan käyttö on sallittua ja kurssimaksut eivät koske avustajaa. Opistossa kehitetään esteettömiä tiloja ja hankitaan oppimisvälineitä, jotka tukevat erilaisten opiskelijoiden tarpeita.

Fyysinen ja psyykinen esteettömyys: Aina, kun se on mahdollista, opisto pyrkii vaikuttamaan ympäristön suunnitteluun/käyttöön, jotta voidaan edistää kaikkien yhdenvertaisia mahdollisuuksia oppia, työskennellä ja osallistua. Opiston käyttämiä tiloja, toimintatapoja ja palveluita kehitetään esteettömämmiksi ja saavutettavammiksi (esim. ramppien lisääminen, hissit, leveät ovet, inva wc:t,

pukeutumistilat, reittien merkit ja opasteet, tuoksuttomuus, luokat, varasto- ja säilytystilat, paikoitusalueet). Opistossa tunnustetaan, että fyysinen tai psyykinen haaste ei näy aina ulospäin (esim. sisäelinsairaudet,

neuropsykiatriset haasteet, kehitysvammat), vaikka ne voivat estää opiskelijan osallistumisen opiston toimintaan. Opiskelijan pyynnöstä ulospäin näkymättömät rajoitteet pyritään huomioimaan ja purkamaan niitä, jotta osallistumisen kynns madaltuu.

Viestinnän ja palveluiden saavutettavuus: Saavutettavuus viestinnässä, tiedonsaannissa ja palveluissa varmistaa sen, että käyttäjä voi valita eri tapoja kommunikoida sekä saada tietoa ja palveluja. Tietoa on saatavilla eri kanavien kautta sekä sähköisessä että painetussa muodossa. Opinto-ohjelma julkaistaan sekä painetussa että sähköisessä muodossa. Tiedottaminen tapahtuu monikanavaisesti lehti-ilmoitusten ja some-markkinoinnin kautta. Kaikessa viestinnässä pyritään selkeään ja ymmärrettävään kieleen.

Digitalisaatio ja teknologia: Oppimisympäristön digitalisoituminen ja teknologian käyttö opetuksessa ovat osa nykyaikaista oppimista. Opetuksessa käytetään edullisia tai maksuttomia ohjelmia. Mahdollisuuksien mukaan käytetään myös erilaisia apuvälineitä ja ohjelmistoja (tekstinlukuohjelmat, puheentunnistus jne.), jotka tukevat opiskelijoita heidän opinnoissaan. Jotta kaikki opiskelijat voivat hyödyntää oppimateriaaleja tehokkaasti, käytetään saavutettavia tiedostomuotoja (esim. PDF).

Ilmoittautuminen kursseille on mahdollista verkossa, puhelimitse tai henkilökohtaisella käynnillä opiston toimistossa. Lisäksi opiston tai sen ylläpitäjän verkkosivuilla on nähtävillä saavutettavuusseloste. Palautekanava tarjoaa mahdollisuuden antaa palautetta ja kehitysehdotuksia.

Opiskelijapalvelut ja tuki: Ryhmätoiminnassa pyritään tarjoamaan yksilöllistä tukea opiskelijoille, joilla on erityistarpeita. Tämä voi sisältää esimerkiksi ohjausta ja neuvontaa, avustajayhteistyötä ja tulkkipalveluja.

Koulutus ja tietoisuuden lisääminen: Henkilökuntaa ja opiskelijoita koulutetaan esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvissä asioissa.

Osallistuminen, yhteistyö ja yhteisöllisyys: Opiskelijat otetaan mukaan suunnitteluprosesseihin. Yhteistyö paikallisten järjestöjen ja asiantuntijoiden kanssa, jotka voivat auttaa esteettömyyteen liittyvissä kysymyksissä, on tärkeää. Opiston palveluista tiedotetaan ja niitä kehitetään yhteistyöverkostoissa sekä kunnan muiden toimijoiden ja järjestöjen kanssa. Kaikille avoimet tapahtumat ja tilaisuudet pyritään järjestämään niin, että ne edistävät kulttuurillisesti ja sosiaalisesti yhteisöllistä ilmapiiriä.

Yleiset julkiset lähteet:

Mikkola A. 2023. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Raportit ja selvitykset 2+023:7a, Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Tasa-arvo_ja_yhdenvertaisuussuunnittelu_vapaan_sivistystyon_oppilaitoksissa.pdf

Piirainen H. ja Wiirilinna V. 2024. Johdanto-osio tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmatyölle kansalaisopistoissa. Kansalaisopistojen liitto Kol ry. <https://peda.net/kol/foorumi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus>

Puranen T. (toim.). 2023. Kohti kaikkien kansalaisopistoa. Kansalaisopistojen saavutettavuusopas. Kansalaisopistojen liitto Kol ry. <https://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2023/11/Kansalaisopistojen-saavutettavuusopas-2023.pdf>

3. KEMIJÄRVEN KANSALAIPOISTON TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSTYÖ

3.1. Strategia

Kemijärven kansalaisopisto toteuttaa Kemijärven kaupunkistrategiaa 2025-2030.

Kansalaisopiston arvot pohjautuvat kyseiseen strategiaan. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus kansalaisopistossa merkitsee sujuvaa ja turvallista arkea. Kuuntelemme toimintaamme osallistuvia luomalla monipuolista osallistamista ja vaikuttamismahdollisuuksia toimintamme sisältöön. Edistämme alueemme asukkaiden hyvinvointia kestäväällä tavalla ja olemme toimijana mukana eri ikäryhmien v. 2025 kirjatuissa hyvinvointisuunnitelmissa. Lisäksi mahdollistamme omalta osaltamme hyvän kotoutumisen ja kyliemme elinvoimaisuuden ja viihtyisyyden.

Linkki: [Kemijärven kaupunkistrategia](#)

3.2. Arvot

Asiakaskeskeisyys

Kansalaisopiston kurssitarjonta suunnitellaan opiskelijoiden kiinnostuksen ja tarpeiden mukaisesti. Palautetta kerätään säännöllisesti, jotta voidaan toteuttaa monipuolinen ja laadukas kurssivalikoima. Laajempi asiakaskysely järjestetään kolmen vuoden välein, jotta opetustarjontaa voidaan suunnata ja kehittää kysyntää vastaavaksi.

Saavutettavuus ja joustavuus ovat keskeisiä periaatteita. Kansalaisopiston kurssit ovat avoimia kaikille, ja niitä tarjotaan eri tasoisina, jotta jokainen löytää itselleen sopivan oppimispolun. Lisäksi matalan kynnyksen oppimisympäristöt mahdollistavat opiskelun omien taitojen ja osaamistason mukaisesti.

Ystävällinen ja kannustava oppimisympäristö luo perustan mielekkäälle ja innostavalle opiskelulle. Avoin vuorovaikutus on keskeisenä tavoitteena kaikessa toiminnassamme, jotta jokainen opiskelija kokee itsensä tervetulleeksi ja tasa-arvoiseksi yhteisön jäsenenä. Opetuksessa ja toiminnassa hyödynnetään asiakaskeskeistä palvelumuotoilua, eli opiskelijoiden yksilölliset toiveet otetaan huomioon kurssien ja oppimisympäristöjen suunnittelussa sekä toteutuksessa.

3.3. Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus

Kurssit ovat avoimia kaikille riippumatta taustasta, iästä, koulutustasosta ja asuinkunnasta. Kursseja tarjotaan kuitenkin myös ikäryhmittäin sekä eri lähtö- ja vaatimustason mukaisina.

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Kansalaisopisto vahvistavaa sekä paikallista, että opiskelijoiden keskeistä yhteisöllisyyttä ja mahdollisuutta verkostoitumiseen.

Hankkeesta vastaavat opistot valitsivat kyselyiden perusteella seuraavat ao. kohdat tarkasteltaviksi ja vertailtaviksi opistojen kesken joka kolmas vuosi.

1. Kaikkia opiskelijoita kohdellaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti.
2. Opiskelijoilla on mahdollisuus vaikuttaa opiston toiminnan ja kehittämisen suuntaan.
3. Opistossa huomioidaan opiskelijoiden yksilölliset tarpeet ja henkilökohtaiset rajoitteet.
4. Oletko kokenut tai havainnut opistossa syrjintää, häirintää tai eriarvoista kohtelua?

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus oppilaitosten välillä luo pohjan elinikäiselle oppimiselle. Opiskelijan tulee kokea tasa-arvoiset mahdollisuudet saada tunnustusta osaamisestaan. Opistossamme on mahdollisuus saada suoritusmerkintöjä kursseista. Arviointi ja opintopistemerkinnät siirretään Koski-tietovarantoon opiskelijan niin halutessa.

Opinto-oppaassamme ja ilmoittautumisjärjestelmässämme opintopiste- ja kansalaistaitokurssit on ilmoitettu erikseen.

Suoritusmerkinnän saatuaan opiskelijan on helpompi tuoda osaamisensa näkyväksi esimerkiksi työelämässä tai jatko-opinnoissa.

Kansalaistaito -tunnuksella merkityt kurssit sisältävät päivittäisessä elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Nämä kurssit kehittävät vuorovaikutus ja oppimistaitoja sekä tasa-arvoista hyvinvointiosaamista. Kansalaistaidot liittyvät itsestä huolehtimiseen ja toimimiseen tasa-arvoisena ja yhdenvertaisena yhteisön sekä yhteiskunnan jäsenenä.

3.4. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön tavoitteet yleisellä tasolla

Velvoite suunnitelmalliseen oppilaitoskohtaiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön koskee kaikkea lakiin perustuvaa opetusta ja koulutusta. Velvoite koskee myös vapaan sivistystyön oppilaitoksia.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö ja sen kehittäminen ovat oleellinen osa jokapäiväistä toimintaa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman ja -työn tavoitteena on turvata oppilaitoksen monimuotoisuus, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja ehkäistä syrjintää sekä esitellä ne prosessit ja tahot, joiden avulla mahdollisiin epäkohtiin voidaan puuttua.

Kansalaisopistojen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tavoitteena on todentaa kauden 2025–2027 kehittämistavoitteet sekä tunnistetut toimenpiteet, joiden avulla kehitytään tavoiteltuun suuntaan ja turvataan vaikuttavuus tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä.

Suunnitelma koskee kaikkia, niin opiskelijoita kuin henkilökuntaa. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä opiskelijoiden ja henkilöstön kanssa tukemaan ja edistämään tavoitteita tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi opiskelu- ja työyhteisössä.

3.5. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyön jatkuvuus

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa on päivitettävä vuosittain tai vähintään kolmen vuoden välein.

Kemijärven kansalaisopistossa valitaan henkilöt, jotka vastaavat tämän suunnitelman päivittämisestä. Henkilöstöpalavereissa käsitellään suunnitelmasta poikkeavat asiat ja mahdolliset ristiriitatilanteet. Valittu ryhmä arvioi suunnitelman toteutumista esille tulleiden kohtien mukaisesti ja asettaa uudet tulevan kolmevuotiskauden tavoitteet ja toimenpiteet.

Henkilökunnan osalta suunnitelman toteutumista tarkastellaan tuntiopettajille järjestetyissä lukukausien lopun tapaamisissa, jolloin kuullaan heidän palautteitaan ja arviointiaan, miten suunnitelmaa on noudatettu ja toteutettu. Onko suunnitelma ollut toimiva ja mitä mahdollisia asioita siihen tulee vielä sisällyttää.

Opiskelijoiden osallistaminen suunnitelman jatkuvuuden osalta tapahtuu kurssipalautekyselyiden yhteydessä. Opiskelijoita kannustetaan kuitenkin jatkuvan palautteen antamiseen kurssien aikana tai viimeistään kurssien päätyttyä. Heitä ohjeistetaan kertomaan opettajalle tai henkilökunnalle, mikäli suunnitelma ja käytänteet ovat ristiriidassa.

Suunnitelman toteutuksen seurannassa esiin nousseet asiat kirjataan Caf-arviointi- ja laatukäsikirjan osaksi ja päivitetään seurannan tulokset vähintään kolmen vuoden välein.

Opetustavat ja -menetelmät: Opistossa hyödynnetään erilaisia oppimisympäristöjä ja -menetelmiä, jolloin kaikki opiskelijat voivat osallistua oppimiseen omalla tavallaan. Jotta opettajilla olisi valmiudet erityisryhmien opettamiseen, tarvitaan koulutusta ja resursseja sekä yhteistyötä ja suunnittelua muiden toimijoiden kanssa.

Koulutus ja tietoisuuden lisääminen: Koulutuksia järjestetään henkilöstölle ja opiskelijoille moninaisuuden merkityksestä ja sen edistämisestä. Myös keskustelua moninaisuudesta ja siihen liittyvistä haasteista oppilaitoksessa rohkaistaan.

Yhteisö- ja verkostoitumismahdollisuudet: Opistossa luodaan tilaisuuksia, joissa opiskelijat voivat jakaa kokemuksiaan, oppia toisiltaan ja luoda suhteita eri taustoista tulevien kanssa. Lisäksi järjestetään tapahtumia, kuten kulttuurifestivaaleja ja seminaareja, joissa moninaisuus on keskeisenä aiheena.

Palaute ja arviointi: Opiskelijoilta kerätään palautetta esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisesta. Opistossa arvioidaan palautteiden pohjalta, miten moninaisuuden edistämiseksi on onnistuttu ja mitä muutoksia on tarpeen ja mahdollista tehdä.

Viestintä: Opistossa kiinnitetään huomiota kunnioittavaan ja hyvän tavan mukaiseen viestintään, markkinointiin, kuvien käyttöön, oppimateriaalien valintaan jne.

4. TOIMINTAMALLI KOHDATTAESSA SYRJINTÄÄ TAI EPÄASIALLISTA KOHTELUA

4.1. Ristiriitatilanteiden kohtaaminen opistoissa

Ristiriitatilanteiden tunnistaminen on tärkeää, jotta niitä voidaan ennaltaehkäistä ja niiltä voidaan jopa välttyä. Merkit kiusaamisesta tai ryhmän epätasapainosta tulisi tunnistaa varhain, jotta tilanteen kehittyminen voidaan estää jo alkuvaiheessa. Opiston olisikin tärkeää tarjota koulutusta, jotta jokaisella opettajalla ja henkilökunnan jäsenellä olisi tiedossa toimintatavat ristiriitatilanteissa.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää alaikäisten opiskelijoiden välisiin ristiriitatilanteisiin ja jopa mahdolliseen kiusaamiseen. Tätä varten opistossa pitäisi olla toimintamalli, jolla vahvistetaan ryhmän yhteistyötaitoja ja jonka avulla puututaan tilanteisiin viipymättä sekä tehdään yhteistyötä opiskelijoiden huoltajien kanssa.

Avoimuus, neuvottelu ja sovittelu: Aktiivinen viestintä on avainasemassa ristiriitatilanteissa ja niiden ehkäisemisessä. Kunnioittavan ja tasa-arvoisen ilmapiirin ylläpitäminen on tärkeää kaikissa riitatilanteissa.

Kaikkien osapuolien kuulemisen tulee toteutua yhdenvertaisesti turvallisemman tilan periaatteita noudattaen.

Opettajilla ja rehtorilla on velvollisuus toimia viipymättä havaitun riitatilanteen ratkaisemiseksi. Opistolla tulisi olla mahdollisuus käyttää ulkopuolista puolueetonta sovittelijaa tarvittaessa. Opiston sisäiset säännöt ja käytännöt ristiriitatilanteiden käsittelyssä tulisi tehdä läpinäkyviksi ja yhtenäisiksi.

Opiskelijoiden vastuuttaminen ja itseohjautuvuus Opiskelijoiden tulee toimia vastuullisesti ottaen huomioon tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet. Opiskelijoita ohjeistetaan ottamaan vastuu omasta toiminnastaan mm. turvallisemman tilan periaatteiden avulla.

4.2. Kemijärven kansalaisopiston toimintamalli ristiriitatilanteiden selvittämiseen

Kansalaisopistossa on käytössä oppilaitoskohtainen malli, joka perustuu ylläpitäjän Työsuojelutoimintaohjeisiin (turvallisen tilan toimintamalli, Ilmiantokanava jne.)

<https://kemijarvi.fi/wp-content/uploads/2024/03/tyosuojeluntoimintaohje.pdf>

Häirinnän ja epäasiallisen kohtelun tilanteet Työturvallisuuslain (738/2002) 28 § mukaan "Jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi." Tehokas tapa lopettaa häirintä on kertoa häiritsijälle selkeästi, miltä hänen käyttäytymisensä tuntuu, ja pyytää häntä lopettamaan. Mikäli häiritty ei voi tai ei halua itse ottaa yhteyttä häiritsijään tai mikäli häirintä jatkuu kielloista huolimatta, tulee asiasta ilmoittaa lähimmälle esihenkilölle.

Kansalaisopistossa syrjintä, häirintä ja epäasiallinen kohtelu pyritään selvittämään asianomaisessa opintoryhmässä ilmoittamalla asiasta ensin kyseisen kurssin opettajalle. Ilmoituksen voi tehdä kohdehenkilö itse tai toisen henkilön puolesta. Mikäli opettaja ei saa ongelmaa ratkaistua tai ei puutu asiaan, tulee opiskelijan tai opettajan ilmoittaa siitä viipymättä rehtorille. Jos asia etenee näin pitkälle, kuullaan asianomaisia ensin henkilökohtaisesti. Mikäli on tarpeellista, asianomaiset kutsutaan koolle ja kuullaan kaikkia osapuolia. Ratkaisu ristiriitatilanteessa tehdään tapauskohtaisesti pyrkien kaikkia osapuolia tyydyttävään lopputulokseen. Tärkeää on myös arvioida, vaatiiko tilanne seuranta tai jatkoraportointia. Sanktiona ääritapauksissa rehtori voi evätä opiskelijan opiskeluoikeuden tai rajoittaa sitä.

Tuntiopettajan toiminnan epäkohtien ilmetessä voidaan hänen toimintaansa puuttua tai vakavissa tapauksissa jopa rajoittaa Kemijärven kaupungin ohjeistuksen, tasa-arvoisen kohtelun ja häirinnän toimintamallin, mukaisesti. Ohjeistuksen mukaan ristiriitatilanteisiin tulee puuttua viipymättä, kuitenkin viimeistään viiden vuorokauden kuluessa.

5. TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN TOIMINTAPROSESSI

5.1. Johdanto

Kansalaisopistomme toiminnan ytimessä on halu edistää oppimisen ja yhteisöllisyyden tasa-arvoa. Kaikkien, niin opiskelijoiden, henkilökunnan kuin vapaaehtoistenkin, tulee tuntea olonsa turvalliseksi, arvostetuksi ja osalliseksi. Tämä toimintaprosessi toimii ohjenuorana, jonka avulla varmistamme, että jokainen kokee saavansa tasavertaiset mahdollisuudet oppia ja kehittyä.

5.2. Tavoitteet

Tavoitteenamme on varmistaa yhdenvertaisuus tarjoamalla kaikille osallistujille samat mahdollisuudet koulutukseen ja aktiiviseen yhteisöön. Pyrimme tukemaan moninaisuutta edistämällä monikulttuurisuutta, sukupuolten tasa-arvoa sekä eri ikäryhmien ja elämäntilanteiden hyvinvointia. Lisäksi haluamme ehkäistä syrjintää luomalla ympäristön, jossa ennakkoluuloja ja eriarvoisuutta ei suvaita. Keskeistä on myös kulttuurisen tietoisuuden lisääminen koulutusten ja keskustelujen avulla, jotka korostavat moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden merkitystä.

5.3. Periaatteet

Toimintaamme ohjaavat seuraavat periaatteet:

- Osallistavuus, jossa kaikkien ääntä kuunnellaan ja näkemyksiä arvostetaan päätöksenteossa.
- Läpinäkyvyys, joka tarkoittaa avoimia ja helposti saatavilla olevia toimintaprosesseja ja ohjeistuksia.
- Kunnioitus, jossa jokainen kohdataan yksilönä ja erilaiset taustat nähdään voimavarana.
- Jatkuva kehittäminen, jonka avulla arvioimme ja parannamme tasa-arvotyötä säännöllisesti palautteen perusteella.
- Toimintasuunnitelma
- Tilannekartoitus

Aloitamme selvittämällä nykytilan arvioimalla käytössä olevia käytäntöjä ja keräämällä palautetta oppijoilta, henkilöstöltä ja muilta sidosryhmiltä. Kartoituksen avulla tunnistamme kehityskohteet, joiden kautta tasa-arvon toteutumista voidaan parantaa.

5.4. Tavoitteiden määrittely

Yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa asetamme selkeät ja mitattavat tavoitteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutus ja tietoisuuden lisääminen

Järjestämme henkilöstölle ja ohjaajille sisäisiä koulutuksia tasa-arvokysymyksistä. Lisäksi kutsumme asiantuntijoita vetämään työpajoja ja seminaareja, jotka käsittelevät moninaisuutta, syrjinnän ehkäisyä ja yhdenvertaisuutta. Kehitämme myös materiaaleja ja ohjeistuksia, jotka tukevat näiden teemojen jalkauttamista arkeen.

5.5. Käytännön toimenpiteet

Päivitämme olemassa olevat ohjeistukset niin, että ne tukevat tasa-arvon periaatteita selkeästi. Huolehdimme opetus- ja muiden tilojen esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Lisäksi perustamme turvalliset ja luottamukselliset ilmoituskanavat, joiden kautta voi raportoida epäkohdista.

5.6. Seuranta ja arviointi

Tasa-arvon toteutumista seurataan määriteltyjen mittareiden ja indikaattorien avulla, kuten kyselyillä, palautekeskusteluilla ja osallistujamäärien seurannalla. Teemme säännöllisesti vuosittaiset arvoinnit ja tarvittaessa korjaustoimenpiteitä.

5.7. Vastuuhenkilöt ja roolit

Tasa-arvovastaava koordinoi yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä, järjestää koulutuksia ja toimii yhteyshenkilönä. Johtoryhmä sitoutuu tarjoamaan tarvittavat resurssit ja tukemaan tasa-arvon edistämistä strategisella tasolla. Henkilöstö noudattaa tasa-arvon periaatteita työssään ja ilmoittaa havaitsemistaan epäkohdista. Oppijayhteisöä kannustetaan aktiivisesti antamaan palautetta ja osallistumaan kehitystyöhön.

5.8. Yhteenveto

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintaprosessi on jatkuva työprosessi, jonka tavoitteena on tehdä kansalaisopistostamme turvallinen, avoin ja osallistava ympäristö. Jatkuva seuranta, palautteen kerääminen ja kehittäminen varmistavat, että pystymme reagoimaan muuttuviin tarpeisiin ja edistämään kaikkien osapuolten hyvinvointia.

Tämän mallin avulla voidaan luoda konkreettisia toimintatapoja, joiden avulla kansalaisopistomme pystyy tarjoamaan jokaiselle tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja yhteisölliseen osallistumiseen. Voit halutessasi lisätä prosessiin organisaationne erityistarpeita vastaavia kohtia tai yksityiskohtia.

Toimintamallin tulisi olla helposti saatavilla mm. opiston verkkosivuilta.

Henkilökunta ja opettajat perehdytetään toimintamalleihin opettajan oppaaseen tulevilla ohjeissa ja koulutustilaisuuksissa. Laaditut Työpaikan pelisäännöt opettajille, oppilaille sekä henkilökunnalle auttavat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista kaikessa toiminnassamme.

5.9. Palvelulupaus

Kaikessa kansalaisopiston toiminnassamme suhtaudumme vakavasti syrjintään, häirintään ja epäasialliseen kohteluun. Sitoudumme käsittelemään kaikki tähän liittyvät ilmoitukset viiden arkipäivän kuluessa opiskelijan tai opettajan ilmoituksesta.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet

6. OPISTON OHJEISTUKSET

Kansalaisopiston opettajille perustetaan erillinen Teams-kanava, joka toimii opettajien yhteisenä materiaaalialustana. Kanavan tarkoituksena on edistää ja tukea opettajien perehdyttämistä opiston toimintaan.

Teams-kanavalle kootaan kaikki opettajille suunnattu keskeinen aineisto, kuten:

- Opettajaopas
- Opiston yhteiset pelisäännöt
- Ajankohtaiset ohjeet ja tiedotteet

Kanavan ylläpidosta vastaa kansalaisopiston hallinto, ja sitä päivitetään säännöllisesti lukuvuoden aikana.

7. TOIMINTAOHJEET SYRJINTÄTILANTEIDEN VARALLE

Opisto on laatinut toimintaohjeet opiskelijoille tilanteita varten, joissa opiskelija kokee joko itseensä tai muihin opiskelijoihin kohdistuvaa syrjintää, häirintää tai epäasiallista kohtelua (kappale 4.2.).

Toimintaohjeiden tavoitteena on:

- Turvata kaikille opiskelijoille turvallinen, yhdenvertainen ja kunnioittava opiskeluympäristö.
- Antaa opiskelijoille selkeät toimintamallit mahdollisten ongelmatilanteiden käsittelyyn.
- Varmistaa, että syrjintä- ja häirintätilanteisiin puututaan viivytyksettä ja asianmukaisesti.

Toimintaohjeet julkaistaan opiston kurssitiloissa. Niihin viitataan myös opettajien Teams-kanavalla, jotta sekä opettajilla että opiskelijoilla on yhtenäinen käsitys opiston toimintaperiaatteista ja arvoista.

LIITE 1

SUOMEN PERUSTUSLAKI 11.6.1999/ 731

6 §

Yhdenvertaisuus

Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehtoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325

6 §

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa, ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. ([20.12.2022/1192](#))

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609

5 § ([19.1.2023/101](#))

Tasa-arvon toteuttaminen koulutuksessa, opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista.

5 a § ([30.12.2014/1329](#))

Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

- 1) selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta;
- 2) tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi;

3) arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla.

Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998

1 §

Vapaan sivistystyön tarkoitus

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa.

24 §

Opiskelijoilta perittävät maksut

Opiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja.

Jos opiskelijamaksua ei ole suoritettu eräpäivänä, saadaan vuotuista viivästyskorkoa periä eräpäivästä siten kuin korkolaissa (633/1982) säädetään.

Maksu saadaan periä ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/1961) säädetään. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980632#Pidm46111192157504>

Maksua ei kuitenkaan peritä kansanopiston, opintokeskuksen, kansalaisopiston eikä kesäyliopiston järjestämästä koulutuksesta, jonka maahanmuuttaja suorittaa aikana, jona hänellä on kotoutumisen edistämisestä annetun lain 16 §:ssä tarkoitettu voimassa oleva kotoutumissuunnitelma tai 17 §:ssä tarkoitettu voimassa oleva monialainen kotoutumissuunnitelma, tai yhden vuoden aikana viimeisen kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman voimassaolon päättymisen jälkeen. Lisäksi edellytetään, että koulutuksessa noudatetaan mainitun lain 26 §:n 4 momentissa tarkoitettuja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita tai 26 §:n 5 momentin 1 kohdassa tarkoitettua Opetushallituksen laatimaa vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositusta. Maksua ei myöskään peritä tämän lain 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa eikä oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa koulutuksessa.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20231212>

LIITE 2

KYSELYIDEN TULOKSET

7.1. Kyselyiden tulokset

Tulokset lapsille, nuorille ja heidän vanhemmilleen suunnatusta kyselystä

Selvitimme kyselyn avulla keväällä 2024, miten yhdenvertaisuus, esteettömyys ja saavutettavuus toteutuvat tällä hetkellä Kemijärven kansalaisopistossa lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa näkökulmasta. Samalla kartoitimme, miten niiden toteutumista voisi parantaa tulevaisuudessa.

Lapsille suunnatun kyselyn vastaamisessa vanhemmat olivat mukana ohjaamassa ja helpottamassa kysymysten ymmärrettävyyttä. Kysymykset käsittelivät kurssien ilmapiiriä, tilojen viihtyvyyttä, omien mielipiteiden esittämistä oppituntien aikana sekä syrjinnän ja kiusaamisen ilmenemistä.

Kyselyn tulokset osoittivat, että opiston oppitunnit koettiin mieluisina ja oppilaat pystyivät ilmaisemaan mielipiteensä opettajille ja muille oppilaille melko avoimesti. Kiusaamista tai syrjintää ei havaittu, ja vastaajat tiesivät, kenelle ja miten mahdollisista epäkohdista tulee ilmoittaa.

Tulokset aikuisille suunnatusta kyselystä

Opiskelijoille suunnatussa kyselyssä haluttiin kerätä palautetta syrjinnästä, kurssien yleisestä ilmapiiristä sekä tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Lisäksi selvitimme, kuinka usein oppilaat olivat ilmoittaneet havaitsemistaan epäkohdista.

Tulosten perusteella osa vastaajista oli havainnut syrjintää, joka kohdistui joko heihin itseensä tai toisiin henkilöihin 5 % vastanneista. Kurssien ilmapiiri koettiin innostavaksi tai melko innostavaksi 96 % vastauksista. Tasa-arvoinen- ja yhdenvertainen kohtelu katsottiin toteutuvaksi hyvin 98 % vastauksista. Tuloksista ilmeni, että kynnys epäkohdista ilmoittamiseen on vielä melko korkea. Yhteyttä henkilökuntaan tai rehtoriin ei otettu, vaikka oli havaittu eriarvoista kohtelua, syrjintää tai häirintää.

Tulokset henkilökunnalle suunnatusta kyselystä

Kyselyyn vastasi 20 opettajaa 45:stä (44 %). Vastaajista suurin osa vastaajista (60 %) oli opettanut 0–10 vuotta, kun taas yli 21 vuotta opettaneita oli 35 %.

Yhteisöllisyyttä piti erittäin tärkeänä 65 % vastaajista, ja 25 % koki sen melko tärkeäksi. Lisäksi 85 % ilmoitti, ettei ollut kokenut yksinäisyyttä työyhteisössä.

Työntekijöiden keskinäinen yhteistyö sujui hyvin tai erittäin hyvin 90 %:n vastaajien mukaan. Esihenkilön kanssa tehtävää yhteistyötä piti erittäin hyvänä 50 % ja melko hyvänä 45 % vastaajista. Lisäksi 95 % vastaajista koki esihenkilöiltä ja muulta henkilökunnalta saamansa tuen riittäväksi.

Alueellisten tuntiopettajien 1–2 kertaa lukukaudessa järjestettäviä tapaamisia pidettiin tärkeinä, ja 80 % vastaajista koki nykyisen käytännön toimivaksi. Muiden aineopettajien tapaamisia 1–2 kertaa vuodessa piti tarpeellisina kaikki vastaajat (100 %).

Yhteisesti sovittujen toimintatapojen noudattamista piti hyvänä tai erittäin hyvänä 90 % vastaajista. Tiedonkulku vakitukselta henkilökunnalta koettiin sujuvaksi kaikkien vastaajien (100 %) mielestä. Opettajille annettavan palautteen osalta havaittiin kuitenkin kehitettävää: 15 % piti palautetta tyydyttävänä, 50 % hyvänä ja 30 % erittäin hyvänä.

Kyselyn perusteella esitettiin toiveita palautteenannon kehittämiseksi, jotta opettajat voisivat hyödyntää sitä

paremmin ammatillisessa kehittämisessään. Lisäksi yhteisöllisyyden vahvistamiseksi ehdotettiin tiiviimpiä tapaamisia eri opettajaryhmien kesken, erityisesti eri oppiaineiden välistä yhteistyötä tukien. Työyhteisön yhteistyötä ja vuorovaikutusta pidettiin hyvänä, mutta sen kehittämisessä nähtiin mahdollisuuksia esimerkiksi työpajojen ja yhteisten projektien kautta.

LIITE 3

KEMIJÄRVEN KANSALAIPOISTON TURVALLISEMMAN TILAN PERIAATTEET

Tarkoitus

Järjestyssääntöjen tarkoituksena on taata kansalaisopiston opiskelijoille, opettajille ja henkilökunnalle turvallinen, viihtyisä, yhdenvertainen ja työrauhaa kunnioittava opiskelu- ja työympäristö.

Soveltamisala

Sääntöjä sovelletaan kaikessa kansalaisopiston toiminnassa, mukaan lukien opetustilanteet, tilaisuudet ja muu opiston alueella tai sen järjestämissä tapahtumissa tapahtuva toiminta.

Yleinen käyttäytyminen

Opiston tiloissa käyttäydytään asiallisesti ja muita kunnioittaen.

Häiritsevää, uhkaavaa tai väkivaltaista käyttäytymistä ei sallita.

Opetuksen osallistutaan niin, että se ei häiritse opetusta tai muiden opiskelua.

Opetukseen osallistuminen

Oppitunneille saavutaan ajoissa ja valmistaudutaan tunneille asianmukaisesti.

Poissaoloista ilmoitetaan opettajalle, jos se on opetuksen kannalta tarpeellista.

Opiskelijoiden tulee noudattaa opettajan antamia ohjeita opetustilanteessa.

Tupakointi, päihteet ja huumeet

Tupakointi, nuuskan käyttö ja sähkötupakan käyttö on sallittu vain merkityillä paikoilla.

Alkoholin tai huumausaineiden vaikutuksen alaisena esiintyminen tai niiden käyttö opiston tiloissa, tunneilla ja tapahtumissa on kielletty.

Omaisuus ja tilojen käyttö

Kurssitila on varattu yksinomaan kyseisen kurssin opiskelijoiden ja opettajan käyttöön. Ulkopuolisilla henkilöillä ei ole pääsyä tiloihin. Rajoituksella turvataan opetuksen häiriötön toteutuminen, opiskelijoiden yksityisyydensuoja sekä turvallinen opiskeluympäristö.

Opiston omaisuutta tulee käsitellä huolellisesti. Tahallisesti aiheutettu vahinko voidaan laskuttaa aiheuttajalta.

Tilat ja välineet tulee palauttaa opetuksen jälkeen niille tarkoitetuille paikoille ja opetustilat on jätettävä siistiin kuntoon.

Henkilökohtaista omaisuutta ei saa jättää valvomatta – opisto ei vastaa kadonneista tavaroista.

Turvallisuus

Tulipaloista, onnettomuuksista tai muista vaaratilanteista on ilmoitettava välittömästi henkilökunnalle.

Turvallisuusohjeita, poistumisreittejä ja henkilökunnan ohjeita tulee noudattaa kaikissa tilanteissa.

Tietosuoja ja kuvaaminen

Opetustilanteissa äänittäminen tai kuvaaminen ilman opettajan ja oppilaiden lupaa on kielletty.

Opiskelijoiden henkilötietoja käsitellään tietosuojalainsäädännön mukaisesti.

Seuraamukset sääntöjen rikkomisesta

Järjestyssääntöjen rikkomisesta voidaan määrätä seuraamukseksi varoitus, opetustilanteesta poistaminen tai vakavissa taikka toistuvissa rikkomuksissa opiskeluoikeuden määräaikainen menettäminen.

Tarvittaessa asiasta ilmoitetaan viranomaisille.

Voimaantulo

Nämä järjestyssäännöt on hyväksyttävä Kemijärven kaupungin Tulevaisuuslautakunnassa ja ne ovat voimassa toistaiseksi. Sääntöjen päivittämisestä vastaa Kemijärven kansalaisopiston rehtori Heidi Laukkanen.

LIITE 4

SANASTOA

Ennakkoluulolla tarkoitetaan käsitystä, joka on luotu ennen ihmiseen, asiaan tai ilmiöön tutustumista. Ennakkoluulot voivat pohjautua esimerkiksi tietämättömyyteen tai stereotypioihin. Ennakkoluulot voivat olla myös tiedostamattomia. Usein ennakkoluulot kohdistuvat kokonaiseen ihmisryhmään kuten vähemmistöön tai uskonnolliseen ryhmään. (<https://yhdenvertaisuus.fi/sanasto>)

Etninen ryhmä on ihmisryhmä, jonka jäseniä yhdistää esimerkiksi kulttuuriperintö, uskonto, kieli, alkuperä tai ulkonäkö. (<https://yhdenvertaisuus.fi/sanasto>)

Häirintä on yhdenvertaisuuslaissa kiellettyä syrjintää. Laissa häirintä määritellään käyttäytymisenä, jolla loukataan henkilön tai ihmisryhmän ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti. Häirinnässä henkilö luo käyttäytymisellään kiellettyyn syrjintäperusteeseen, kuten esimerkiksi seksuaaliseen suuntautumiseen, alkuperään tai vammaisuuteen, liittyvän toista henkilöä tai ihmisryhmää halventavan, nöyryyttävän, uhkaavan, vihamielisen tai hyökkäävän ilmapiirin. Häirintä voi kohdistua yksilön lisäksi myös ihmisryhmään. Tämä tarkoittaa, että häirintää voidaan arvioida myös ilman yksittäistä henkilöä eli häirinnän uhria, johon häirintä olisi kohdistunut. (<https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/hairinta>)

Positiivisessa erityiskohtelussa on kyse tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseksi tarpeellisista erityistoimenpiteistä, joilla parannetaan tiettyyn ryhmään kuuluvien henkilöiden asemaa ja olosuhteita. Kaikkien ihmisten samanlainen kohtelu ei aina riitä tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseen. (<https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/positiivinen-erityiskohtelu>)

Rasismi voi näyttäytyä esimerkiksi yksilöiden ja ryhmien välisenä tahallisenä ja tietoisena tekona, tai tahattomana ennakkoluuloihin ja pelkoihin perustuvana rodullistavana käytöksenä. Rasismi voi näyttäytyä myös rakenteissa, kuten työelämässä, koulutuksessa ja palveluissa olevina syrjivinä toimintatapoina ja prosesseina, joissa organisaatiot, yritykset, laitokset ja virastot syrjivät joko välittömästi tai välillisesti tiettyjä ihmisryhmiä. Rasismi on systeemi, jossa politiikka, institutionaaliset käytännöt, kulttuuri ja muut normit ylläpitävät rodullistettuja yhteiskunnallisia valta-asetelmia. Se on osa sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia järjestelmiä, joissa kaikki ovat osana. (<https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/rasismi>)

Sukupuoli Suomessa on tällä hetkellä kaksi juridista sukupuolta, nainen ja mies. Juridinen sukupuoli ilmenee henkilötunnuksesta, ja se vahvistetaan syntymässä tai sukupuolenkorjausprosessin yhteydessä. Sukupuolella voidaan viitata myös esimerkiksi sukupuolen ruumiillisiin ulottuvuuksiin kuten anatomiaan, kromosomeihin tai hormoneihin ("biologinen sukupuoli"), naiseuden ja mieheyden sosiaalisiin merkityksiin ja sukupuolinormeihin ("sosiaalinen sukupuoli") tai yksilön sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun. Sukupuoli on siten moninainen ja monitasoinen käsite. (<https://thl.fi/aiheet/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto>)

Tasa-arvolaissa sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan henkilön kokemusta omasta sukupuolestaan ja sukupuolen ilmaisulla sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla. (<https://tasa-arvo.fi/sukupuoli-identiteetti>)

Sukupuolivähemmistöillä tarkoitetaan usein transihmisiä (transsukupuoliset, transvestiitit ja muunsukupuoliset tai transgenderit) ja intersukupuolisia. Heille sukupuolen moninaisuus voi olla biologista tai se voi liittyä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. (<https://oikeusministerio.fi/sateenkaarisanasto>)

Uskonto ja vakaumus: Uskonnolla tarkoitetaan perinteisiä maailmanuskontoja, kuten esimerkiksi kristinuskoa, islamia, juutalaisuutta ja hindulaisuutta sekä myös uusia uskonnollisia liikkeitä. Vakaumus tarkoittaa ei-uskonnollista maailman- tai elämäntavomusta. Näitä ovat esimerkiksi ateismi ja pasifismi. Uskontoon ja vakaumukseen perustuvaa syrjintää voi olla esimerkiksi se, että vastoin tahtoaan koulussa joutuu osallistumaan uskonnon harjoittamiseen tai että henkilöä kielletään käyttämästä tiettyä vaatetusta tai symbolia töissä tai koulussa. (<https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/syrjintaperusteet>)

Vammaisuus: Virallinen kansainvälinen määritelmä vammaisuudesta on tehty YK:n vammaissopimuksessa:

”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.”

(<https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaisuus>)

Tasa-arvolla tarkoitetaan sekä eri sukupuolten tasapuolisia oikeuksia ja mahdollisuuksia että lopputulosten tasa-arvoa, kuten päätösten tekemistä kaikkien sukupuolten kannalta mahdollisimman oikeudenmukaisella tavalla. Usein puhutaan sekä muodollisesta tasa-arvosta, eli syrjimättömyydestä ja yhdenvertaisista oikeuksista ja kohtelusta, että tosiasiallisesta tasa-arvosta esimerkiksi poliittisten päätösten lopputulosten suhteen. Tasa-arvokäsite kattaa myös sukupuolen moninaisuuden eli hyväksyy ajatuksen, että sukupuolia on enemmän kuin kaksi. (<https://tane.fi/tasa-arvo>)

Tasa-arvosuunnitelma: Tasa-arvolaki velvoittaa oppilaitoksia laatimaan vuosittain yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden edustajien kanssa oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävän tasa-arvosuunnitelman. Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi sekä arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista. Oppilaitoskohtaisten suunnitelmien laatimisesta vastaa koulutuksen järjestäjä. Oppilaitoksen yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisesta säädetään yhdenvertaisuuslaissa. (<https://thl.fi/aiheet/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto#tasa-arvosuunnitelma>)

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa henkilöön liittyvät tekijät, kuten syntyperä tai ihonväri, eivät saisi vaikuttaa ihmisten mahdollisuuksiin päästä koulutukseen, saada työtä ja erilaisia palveluja - perusoikeudet kuuluvat kaikille. Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuuden periaate viittaa sekä syrjinnän kieltoon että ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä. Yhdenvertaisuuslaki, rikoslaki, tasa-arvolaki ja työläinsäädäntö tarkentavat syrjinnän kieltoa eri elämäntilanteilla. (<https://yhdenvertaisuus.fi/mita-on-yhdenvertaisuus>)

Yhdenvertaisuussuunnitelma: Yhdenvertaisuuslain velvoite edistää yhdenvertaisuutta koskee tasa-arvolain tavoin viranomaisia, koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia sekä työnantajia. Heillä on velvollisuus laatia suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta etnisen alkuperän, iän, kansallisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen ja muun henkilöön liittyvän syyn suhteen.

Yhdenvertaisuussuunnitelman voi tehdä omana erillisenä suunnitelmana tai sen voi yhdistää esimerkiksi tasa-arvosuunnitelmaan. Lainsäädännössä yhdenvertaisuussuunnitelmalle ja tasa-arvosuunnitelmalle on kuitenkin eri vaatimuksia, jotka tulee huomioida suunnitelmia laatiessa. (<https://thl.fi/aiheet/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto#Yhdenvertaisuussuunnitelma>)